

LOCUL FORMĂRII CUVINTELOR ÎN ȘTIINȚA LINGVISTICĂ

Valeriu OSTAFII

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

În câmpul disciplinelor lingvistice: morfologie, sintaxă, lexicologie, fonologie etc., pot fi identificate unele trăsături caracteristice care le apropie și altele care le îndepărtează. Pe de o parte, toate acestea au același obiect de studiu, unic și integral: limba. Pe de altă parte, fiecare tratează obiectul respectiv de studiu din diverse perspective, autodefinindu-se, inclusiv, prin metodele specifice de analiză utilizate.

În cercetarea de față vom încerca să stabilim care este locul formării cuvintelor în știința lingvistică, prin prisma proceselor care unesc aceste domenii și a celor care le separă, și să constatăm care sunt mecanismele principale de formare a cuvintelor în limba spaniolă, prin analiza câtorva din cele mai recente abordări pe marginea acestei problematice.

Cuvinte-cheie: formarea cuvintelor, morfologie, lexicologie, derivare, compunere, modificare, dezvoltare, adițiune, sustracțiune, combinare.

THE PLACE OF THE WORDS FORMATION IN THE LINGUISTIC SCIENCE

In the field of linguistics there are such disciplines as: morphology, syntax, lexicology, phonology etc., that have some common features and others which make the difference between them. From one hand they all have the same object of study, unique and integral: the language. From other hand each of them studies this object from different points of view, auto defining themselves, also using peculiar methods of analysis.

In this study, we are going to try to establish the place of word compounding in linguistics, through processes which join and separate this disciplines, and to notice the mechanism of Spanish word building, analyzing the recent researches in this domain.

Keywords: word building, morphology, lexicology, derivation, composition, modification, development, addition, subtraction, combination.

Ramón Almela Pérez (2008) menționează cu referire la lingvistică că aceasta, împreună cu ramurile ei, se constituie pe baza unor diferențe, iar sintaxa, morfologia, lexicologia etc. sunt autonome, deoarece domeniile lor sunt clar delimitate. Autorul subliniază că acest lucru nu înseamnă, însă, că compartimentele în cauză trebuie să fie privite strict separat, deoarece între ele există și unele trăsături comune. În opinia lui, deși conceptele întotdeauna diferă unele de altele, între ele pot exista totuși asemănări, sau, cu alte cuvinte, deși morfologia are autonomie și profil propriu, nu încapă îndoială că ea este legată de celelalte discipline lingvistice [3, p.340].

Cu toate acestea, numeroasele studii ce țin de formarea cuvintelor nu oferă o abordare general acceptată, care ne-ar permite să analizăm chestiunea dată pornind de la aceleași principii teoretice. Subiectul respectiv include mai multe dificultăți de ordin practic ce urmează a fi luate în calcul de cercetători. Pentru majoritatea dintre ei, caracteristica cea mai adecvată care poate fi atribuită acestui domeniu de studiu, considerat de Wilhelm von Humboldt drept „un mister indescifrabil” [13, p.39-40], „partea cea mai profundă și misterioasă a limbajului” [16, p.8] este iregularitatea, care face ca compartimentul dat al morfologiei limbilor, precum spaniola, să se transforme într-o adevărată bătaie de cap.

Există diverse studii parțiale, o varietate de teorii, care nu se bucură, însă, de o acceptare generală. Cu toate acestea, nicio teorie nu este în măsură, în opinia lui Mervyn Lang (2009), să explice pe deplin particularitățile lexicului, chiar și atunci când diferitele studii sugerează un oarecare tip de sistem lexical cu procedee de formare și metode productive ușor perceptibile [...], și asta deoarece teoria morfologică se află într-o permanentă stare de schimbare și include abordări morfologice, sintactice și fonologice foarte diverse, în funcție de diversele curente de la care pornesc [11, p.86].

Pentru Almela Pérez (1999), imaginea științifică a formării cuvintelor pare clară la nivel intuitiv: se „știe” ce este cuvântul și ceea ce vrea să însemne formare, astfel încât compartimentul respectiv se ocupă de apariția cuvintelor noi. Totuși, abordarea științifică a chestiunii în cauză conține, conform autorului, mai multe necunoscute, la care nu s-a putut încă obține un răspuns satisfăcător. Printre cele mai frecvente întrebări care apar în acest context am putea menționa următoarele: ce aspect avem în vedere atunci când ne referim la formarea cuvintelor: cel funcțional, cel semantic sau cel formal; când spunem *cuvânt* subînțelegem doar forma acestuia sau și conținutul lui, sau pe ambele concomitent; când zicem *formarea cuvintelor*, avem în vedere procesul propriu-zis de formare sau rezultatul lui; ne referim la un domeniu aparte sau la mai multe domenii în același

timp și, dacă subînțelegem diverse domenii, ce tip de relații există între ele? [1, p.16] Acestea ar fi doar unele dintre multiplele întrebări prezente în panorama cadrului teoretic al disciplinei în cauză.

Să încercăm totuși să determinăm care este locul formării cuvintelor în știința lingvistică. Cunoaștem cu toții că știința care se ocupă de studierea formării cuvintelor are drept obiectiv prioritar analiza structurii derivaționale a acestora. Nu există, însă, o abordare unică în ceea ce privește delimitarea domeniului lingvisticii care se ocupă de această problemă. În timp ce unii lingviști atribuie formarea cuvintelor morfologiei, alții consideră că segmentul dat ține de domeniul lexicologiei. În același timp, există autori care sunt de părere că morfologia are tangențe cu vecinele ei tradiționale: lexicologia, sintaxa, fonologia etc.

Pentru Josep Roca-Pons (1974), spre exemplu, derivarea și compunerea sunt părți componente ale morfologiei și, într-un sens mai strict, ale gramaticii. Autorul susține că acestea reprezintă într-un fel un punct de legătură dintre gramatică și lexicologie. Roca-Pons constată că apariția unor lucruri noi sau a viziunilor noi asupra unor lucruri vechi, de rând cu noile situații care apar în rezultatul schimbărilor sociale, culturale și spirituale, contribuie la formarea cuvintelor noi [10, p.56].

Pe de altă parte, Stephen Ullmann (1965) opinează că cuvântul îndeplinește un rol atât de crucial în structura limbii, încât este nevoie de o ramură specială a lingvisticii pentru a-l examina sub toate aspectele. Această ramură se numește, în opinia lui, lexicologie și constituie, împreună cu fonologia, cea de-a doua componentă de bază a științei lingvistice. După Ullmann, lexicologia urmează să se ocupe nu doar de cuvânt, ci de toate tipurile de morfeme care fac parte din structura acestuia. Potrivit lui, există o parte a lexicologiei care aparține gramaticii și alta care aparține semanticii, prima ocupându-se de forma cuvintelor și a componentelor sale (formarea derivatelor, semnificația prefixelor și a sufixelor), iar cea de-a doua – de sensul lor [12, p.427].

La rândul său, Francisco Marcos Marín (1980) susține și el această abordare, atribuind domeniul formării cuvintelor lexicologiei. În opinia acestui autor, „este logic ca derivarea să aibă o semnificație morfosintactică și semantică, acest lucru datorându-se faptului că anterior are loc o schimbare în structura lexicală a limbii și de aceea este vorba, în primul rând, de un fenomen lexicologic” [12, p.428].

Diversele aspecte ce țin de formarea cuvintelor au fost și continuă să fie abordate și studiate și de unii specialiști consacrați și investigatori din Republica Moldova, printre care: Ion Dumbrăveanu, Grigore Cincilei, Ion Manoli, Silviu Berejan, Nicolae Corlăteanu, Gheorghe Moldovanu și alții.

Astfel, cu referire la subiectul abordat, I.Dumbrăveanu (2008) constată că „printre problemele mai discutabile și mai puțin cercetate pot fi enumerate, în primul rând, cele ce țin de însuși statutul de compartiment autonom al formării cuvintelor și specificul acesteia, pe de o parte, și statutul de nivel sau internivel al formării cuvintelor, pe de alta”. În sintonie cu E.Zemskaja (1978), autorul indică: „Se afirmă nu fără temei că specificul formării cuvintelor și statutul autonom al acestuia își au explicația în faptul că din toate subsistemele limbii acesta (formarea cuvintelor) este unicul, și, în mod special, destinat unei activități denominative (onomasiologice) a omului, și anume: cea de a crea noi denumiri în scopul asigurării unei funcționări normale a unității denominației glotice – a derivatelor” [9, p.3].

În aceeași ordine de idei, I.Dumbrăveanu constată că „statutul de compartiment autonom al formării cuvintelor, care, pe de o parte, are tangențe cu gramatica, morfologia și sintaxa, iar, pe de alta, cu lexicologia, pune problema delimitării unor concepte și noțiuni ce țin de aceste sfere de cercetare”. Autorul vede formarea cuvintelor ca pe un proces sincronico-diacronic, prin excelență mobil, ce poate fi conceput doar prin prisma unei sincronii dinamice evolutive. Și deși cercetarea formării cuvintelor este nemijlocit legată de lexicul recent, în opinia lui, pe care o împărtășim, specialiștii în domeniu nu trebuie să se limiteze în exclusivitate la lexicul neologic, atestat și canonizat de dicționare, deoarece, după cum remarcă citându-l pe Claud (1971), „existența cuvintelor nu depinde de dicționar, ci dimpotrivă dicționarele depind de existența cuvintelor”, în acest sens un deosebit interes prezentând de asemenea lexicul ocazional și cel potențial, deoarece lingvistica modernă nu a elaborat încă criterii precise de stabilire a limitelor între lexicul ocazional și cel potențial și nici între așa-numitele cuvinte ale vorbirii (parole) și cele ale limbii (langue) [9, p.3-5].

Pe de altă parte, Eugeniu Coșeriu (2003), nume de rezonanță universală în lingvistica modernă, susține că formarea cuvintelor reprezintă, în interiorul lexicului, câmpul relațiilor paradigmatic secundare și corespunde unei gramaticalizări a vocabularului „primar”, adică a unităților ce constituie punctul de pornire sau baza fiecărui procedeu formativ: în orice tip de formare a cuvintelor, anumite unități ale vocabularului sunt supuse unei determinări de natură gramaticală, iar după această determinare implicită sunt, după cum se exprimă însuși autorul, „restituite” din nou lexicului. „Restituite” – în sensul că pot primi, la rândul lor, determinări gramaticale explicite, specifice unităților „primare” [6, p.183].

De aceeași părere este și José Alberto Miranda (1994), care susține că morfologia lexicală trebuie să includă doar procedeele de formare a cuvintelor „susceptibile acțiunilor de formalizare”. Pornind de la acest postulat, autorul divizează studiul său despre lexicogeneză în două părți: *morfologia lexicală* – care include mecanismele de bază, precum derivarea, compunerea, parasinteza și altele având caracter morfologic, ca conversiunea categorială, îmbinarea etc.; și *lexicologia* – ce se ocupă de procedeele care „după natura lor, ar putea în principiu să scape teoriei morfologice”, ca acronimia, siglele, abrevierile și împrumuturile [16, p.9].

Această divizare a proceselor morfolexice fundamentale (derivare, compunere, parasinteza) de alte procedee miscelane corespunde poziției intermediare pe care o ocupă crearea lexicului, între morfologie și lexicologie, la care se referă I.Jordan și M.Manoliu și care afirmă că „formarea cuvintelor stabilește legătura dintre gramatică și vocabular: procedeele utilizate de limbă pentru crearea cuvintelor asemănându-se celor morfologice și sintactice, iar rezultatele obținute fiind de interes pentru lexic” [4, p.40].

Părerea respectivă este împărtășită și de María Tadea Díaz Hormigo (2000), care „atribuie formării cuvintelor un loc propriu în câmpul lingvisticii, deși delimitat neprecis din cauza conexiunilor foarte strânse pe care le are cu alte discipline, care au și ele drept obiect de studiu limbajul” [7, p.120], în timp ce Jesús Pena Seijas (1994-1995) consideră că „studiul privind formarea cuvintelor se ajustează ca o disciplină-punte sau de tranziție între celelalte două: gramatică și lexic” [14, p.180].

Cu toate acestea, în pofida recunoașterii generale a morfologiei lexicale drept perspectivă de bază pentru studierea formării cuvintelor, este la fel de incontestabilă relația ei cu alte domenii de analiză lingvistică. După cum remarcă pe bună dreptate Almela Pérez (2008), „este imposibil de a separa condiționările morfologice de cele lexicale în mecanismele de formare a cuvintelor (etimologia, trăsăturile lexemice, exigențele distribuționale, relațiile fonologice, necesitățile designative ș.a.) și asta deoarece acest compartiment lingvistic este unul cu conținut propriu, care nu poate fi confundat cu conținutul altor compartimente, cât de mult s-ar relaționa cu ele...” [3, p.343]. Autorul accentuează că „relația pe care formarea cuvintelor o are cu celelalte domenii gramaticale nu exclude posibilitatea ca aceasta să aibă un profil independent; pentru domeniul gramatical în cauză fiind specifice tocmai relațiile sale multiple, fapt ce nu-i știrbește din autonomie”. Spre exemplu, între derivatul *lechero* și ipotetica sa frază explicativă de bază *varón que reparte o vende leche* există coincidență de denumire, dar nu și tranziție lingvistică: sunt formulări lingvistice diferite, prima fiind sintetică, iar cea de-a doua analitică, între ele neexistând o relație sintactică strictă. În schimb, ambele sunt relații morfonologice și lexemice inseparabile, pe care le întâlnim, de exemplu, și în rândul altor perechi, precum *macho* > *machismo*, *sala* > *antesala*, *tierra* > *aterrizar*... În formele derivate se produc, pe de o parte, diftongări, apocopări de vocale, mutări de accent etc., față de formele de bază de la care pornesc; pe de altă parte – baza suferă modificări semantice. Autorul concluzionează că „afixele [...] modifică prin creștere, excludere, selecție, specializare etc. ansamblul de trăsături ale conținutului semantic al rădăcinii” [1, p.24].

După Almela Pérez, ceea ce unește domeniile lingvisticii este obiectul lor de studiu, unic și integral, care, privit din perspective diferite, este unul foarte divers, iar relația pe care morfologia o are cu celelalte discipline lingvistice este cu atât mai strânsă cu cât mai apropiate sunt perspectivele de abordare și cu cât mai prelungită a fost dezvoltarea în comun pe care au avut-o de-a lungul timpului. Astfel, încă de la începuturile reflecțiilor despre limbă morfologia a fost foarte strâns legată de sintaxă. În ultimele decade ale secolului al XIX-lea s-a demonstrat că ea are de asemenea conexiuni cu fonologia, ceva mai târziu – cu lexicologia, iar foarte recent – cu pragmatica. Prin urmare, nu începe îndoială nici în ceea ce privește relațiile morfologiei cu lingvistica textului, fiindcă dacă morfologia și fonologia sunt legate, deoarece regulile morfologice operează cu material fonologic, la fel sunt legate morfologia și lingvistica textului, deoarece regulile „textuale” operează cu material morfologic. Concomitent, există abordări care se pronunță în mod explicit în favoarea necesității de a relaționa morfologia cu pragmatica și asta deoarece atât timp cât nu se cunosc procesele pragmatice ce influențează relația semnificativ-semnificat, nu poate fi abordată cu succes analiza morfologică a unei limbi.

Referindu-se la relațiile dintre morfologie și așa-zisele „vecine” tradiționale ale ei: lexicologia, fonologia și sintaxa, Almela Pérez constată că acestea includ în sine un amestec de obiectivitate și subiectivitate. Dacă pornim de la faptul că este vorba de conexiuni între aceleași obiecte de studiu (morfeme, cuvinte, sintagme), se poate considera că ele poartă un caracter obiectiv, dar din moment ce relațiile au loc între diverse discipline – capătă un caracter subiectiv, specific nivelului de studiu [3, p.341].

În concluzie menționăm că caracterul variat al „realității” ce ține de acest compartiment al gramaticii a făcut ca „studiul” despre formarea cuvintelor să oscileze în clasificarea sa între diverse niveluri și procedee lingvistice. Preferințele variază între morfologie și lexicologie. În mod obișnuit, nu a existat nicio îndoială că

locul cel mai adecvat pentru formarea cuvintelor revine morfologiei. Despre aceasta vorbește și includerea sa tradițională în sfera gramaticală. În general, este acceptat faptul că formarea cuvintelor este relaționată prin natura sa atât cu nivelul lexical, cât și cu cel gramatical. Unii lingviști înclină spre o înrudire cu gramatica. Pentru o parte dintre autori, sau cel puțin pentru generatiști, care urmăresc stabilirea regulilor de formare a frazelor corecte într-o limbă, formarea cuvintelor se produce în lexic. Alții văd conexiunile pe care le are formarea cuvintelor dincolo de gramatică și lexicologie, incluzând aici și sintaxa și fonologia. Astfel, chestiunea ce ține de stabilirea anumitor reguli privind formarea cuvintelor nu poate fi abordată la nivelul convenit, dacă nu se iau în considerare concomitent lexicul, sintaxa, semantica frazei și pragmatica enunțiativă. Indiferent de relațiile pe care le au între ele compartimentele limbii, este clar că trăsătura ce identifică acest domeniu este ansamblul de procedee puse în serviciul lexicului, natura căruia este gramaticală, fiind, totodată, evidentă conexiunea sa cu lexicul.

Specificăm, totodată, că morfologia și lexicologia sunt compartimentele care se ocupă de componenta lexicală a unei limbi, astfel încât ambele se completează reciproc sub diverse aspecte, punctul de legătură constituindu-l morfologia derivativă. Mecanismele morfologice, în special cele ce țin de formarea cuvintelor, au drept baze de derivare toate temele cu semnificație lexicală ale unei limbi.

Regulile de derivare pot schimba sensul unei baze (ex.: *instrumento* derivă formal, dar nu și semantic, de la *instruir*). Existența în lexic a unui anumit cuvânt poate, însă, bloca un proces de derivare (ex.: existența cuvântului *bajo* împiedică crearea lui **inalto*). Nu toate sensurile unui cuvânt se văd, însă, afectate de către un proces derivațional (ex.: *casamiento* și *casadero* reprezintă derivarea aceluiași sens al verbului *casar*), și nu toate de către același afix (ex.: *clarear* și *clarificar* dezvoltă accepțiuni diferite ale adjectivului *claro*) [3, p.342], „semnificația cuvintelor fiind, prin urmare, pertinentă pentru morfologie și în mod deosebit pentru formarea cuvintelor” [15, p. 4310]. Acest lucru este atât de evident, încât au existat și mai există îndoieli vizavi de locul unde trebuie să fie plasată formarea cuvintelor: în morfologie sau lexicologie...

PROCEDEE DE FORMARE A CUVINTELOR ÎN LIMBA SPANIOLĂ

Nu există unanimitate în rândul cercetătorilor nici în ceea ce privește clasificarea procedeele de formare a cuvintelor. În general, unii lingviști consideră că derivarea și compunerea sunt cele două mecanisme principale de formare a cuvintelor. Cu toate acestea, pentru o parte dintre investigatori nu există decât un singur mecanism, cunoscut sub numele de derivare. Pentru unii, derivarea constituie hipergrupul ce cuprinde compunerea, prefixarea și sufixarea, în timp ce pentru alții aceasta se subîmparte în prefixare și compunere...

Emma Martinell (1984) distinge trei tipuri de procedee de formare a cuvintelor: *semantice* (crearea unor noi forme și atribuirea unor sensuri noi formelor deja existente); *sintactice* (reducerea elementelor unei îmbinări și adăugarea componentelor noi) și *morfologice* (derivarea, cu sau fără modificarea bazei) [1, p.25].

Afixarea reprezintă pentru unii un echivalent al derivării, în timp ce pentru alții aceasta se divide în flexiune și derivare. Unii autori pledează pentru plasarea prefixelor alături de sufixe și interfixe în cadrul derivării; alții consideră că, având în vedere diferențele clare dintre acestea, prefixele nu pot fi incluse de rând cu sufixele în interiorul derivării. În opinia unor cercetători, prefixele formează un subgrup aparte în cadrul compunerii, în timp ce alții susțin că prefixele și cuvintele compuse constituie clase diferite.

În această ordine de idei, Almela Pérez (1999) a încercat să facă o sistematizare a principalelor contribuții privind procesele morfologice de formare a cuvintelor, pe care o reproducem în continuare:

1. Există un singur mecanism.

1.a) *Expansiune*: compunere și derivare.

1.b) *Derivare*: (= afixare, după unii).

1.b.1) Compunere, prefixare și sufixare.

1.b.2) Sufixare și compunere / prefixare.

2. Există două mecanisme.

2.a) *Expansiune* (prefixare și compunere) și *derivare*.

2.b) *Afixare* (flexiune și derivare) și *compunere*.

2.c) *Derivare* (prefixare, sufixare, interfixare?) și *compunere*.

Conform clasificării de mai sus, procedeul care se bucură de cea mai mare acceptare printre specialiștii în domeniu este 2.c).

Ceea ce putem desprinde din sistematizarea dată este statutul problematic pe care îl are *prefixarea*, de la care derivă majoritatea variantelor-cheie. În consecință, apare fireasca întrebare: de ce este oare atât de prob-

lematică includerea prefixării în mecanismele de formare a cuvintelor? După Almela Pérez, cauza ar putea să rezida în faptul că sub numele de prefixe se grupează diverse forme disparate: unele se aseamănă mai mult cu bazele de origine independentă cultă (*seudo, logo, neo...*), altele s-au lexicalizat sau sunt pe cale de a o face (*ultra, super...*), cel de-al treilea grup îl constituie prepozițiile (*a, de, in, sobre...*) [1, p.26]. Este, prin urmare, firesc ca o asemenea diversitate să conducă la apariția unor discrepanțe.

Concomitent și termenul *derivare* creează unele probleme. În opinia lui González Ollé y Casado (1991), acesta este un termen confuz care trebuie eliminat sau cel puțin generalizat pentru toate procedeele de formare a cuvintelor, pentru a marca astfel relația dintre termenul inițial și cel final. Pe de altă parte, Alvar Ezquerro (1995) este de părere că termenul respectiv urmează a fi păstrat pentru a evita probleme și mai mari [1, p.25].

Așadar, cele trei procedee tradiționale mai importante de formare a cuvintelor sunt: sufixarea, prefixarea și compunerea, iar parasinteza, acronimia ș.a. sunt considerate de unii autori ca având profiluri proprii consolidate, în timp ce alții le includ într-un grup mixt, de rând cu conversiunea, substituția, suplinirea și regresivitatea.

Astfel, Amador Rodríguez (2009), consideră că formarea cuvintelor a fost percepută dintotdeauna ca având două semnificații, în funcție de autorii care recurg la ea, fiind înțeleasă, în sens larg, ca sinonim al neologiei și creării cuvintelor noi, iar în sens îngust – ca domeniu care trebuie să se limiteze doar la procedeele clasice de *derivare* și *compunere*. Prin prisma abordării privite în sens larg, formarea cuvintelor include, de rând cu sufixarea, prefixarea și compunerea, procedee precum *abrevierea* sau *prescurtarea* (*auto, bus, foto, profe*), *siglele* (*BBC, OLP, ONU, OTAN, PCE, PP, PSOE*); *acronimia* (*Benelux, Eurasia, Maribel*), etc. Cea de-a doua abordare pune, însă, accentul pe caracterul morfologic de formare a cuvintelor, pe care îl contrapune celorlalte procese neologice. Adică, derivarea și compunerea sunt privite ca procese regulate și sistemice ale limbii, prevăzute pentru crearea noilor unități lexicale prin combinarea morfemelor lexicale și a celor afixale, în timp ce abrevierea, acronimia etc., nu dispun de asemenea caracteristici [4, p.31].

Pe de altă parte, Soledad Varela Ortega (2005), referindu-se la procedeele morfologice fundamentale de formare a cuvintelor complexe, caracteristice limbii spaniole, pune accentul pe *derivare*, unde include *prefixarea*, *sufixarea* și *compunerea*. Autoarea distinge *derivarea afixală* de *derivarea neafixală*, în prima incluzând *sufixarea* (*cas-ero*), *prefixarea* (*re-coser*) și *parasinteza* (*em-pobr-ecer*), pe care o numește *circumfixare* [17, p.32], iar în cea de-a doua include procedee precum *sustracțiunea*, ce rezidă în eliminarea tuturor morfemelor flexive ale verbului, inclusiv a vocalei tematice (*sostener* → *sostén*, *deslizar* → *desliz*), dar și așa-numitele „formații tematice”, constituite din tema verbală pură, adică rădăcina, la care se adaugă vocala tematică (*marcha* < *marchar*, *carga* < *cargar*) [17, p.31].

Varela Ortega specifică, totuși, că spaniola utilizează prioritar în calitate de mecanisme de formare a cuvintelor primele două procedee derivate, remarcând, totodată, că, după poziția pe care o ocupă, pot fi întâlnite alte două tipuri de afixe: *infixele* (*azuqu-ít-ar*), care se plasează în interiorul rădăcinii sau a lexemului și *interfixele*, care se situează între baza lexicală și sufix (*Jose-l-ito*, *lod-az-al*), afixele respective nederivând cuvinte de ele singure [17, p.32].

Cât privește *compunerea*, autoarea distinge două tipuri de lexeme ce participă la formarea cuvintelor compuse: *cuvinte ale limbii* (palabras de la lengua – P) și *teme culte* de origine greco-latină (temas cultos – T), care se pot îmbina unele cu altele (P+P = *hojalata, claroscuro, cubrecama, malgastar*; T+T = *logopeda, ecólogo, xenófono, filántropo*), dar și (P+T = *germanófilo, herbívoro, giroscopio, rumorología*; și T+P = *ecosistema, geofísico, filocomunista, cardioprotector*). Cu referire la cele din urmă, Varela Ortega subliniază că unii autori identifică temele culte cu afixe, astfel încât atunci când asemenea unități lexicale se întâlnesc la începutul cuvintelor, după cum este și cazul cuvintelor *ecosistema, geofísico, filocomunista*, acestea pot fi clasificate și drept cuvinte derivate prin prefixare [17, p.73].

Autoarea merge dincolo de formarea cuvintelor prin compunere, referindu-se și la așa-zisii *compuși sintagmatici*, pe care îi clasifică drept *prepoziționali* (*pie de imprenta, ojo de buey, caballo de batalla, traje de luces, patas de gallo*); *juxtapuși* (*pantalón campana, pájaro mosca, perro pastor, ciudad dormitorio, salón-comedor, poeta-pintor, político-económico*) și cei *alcătuiți dintr-un substantiv și un adjectiv* (*llave inglesa, buena fe*) [17, p.80-84]. În același timp, se referă și la alte procese de formare a cuvintelor, printre care *trunchierea*, *acronimia* și *siglele*. Astfel, caracterizează *cuvintele prescurtate* (las palabras acortadas) drept cele care pot suporta o reducere fonetică (*profe[sor/-a], cole[gio]*); *siglele* (las siglas) – drept denumiri constituite cu ajutorul inițialelor unui șir de cuvinte care apar împreună într-un titlu sau într-o frază (*OEA – Organización de Estados Americanos, AVE – Alta Velocidad Española*); *acronimele* (los acrónimos) – drept un mod special de compunere ce produce cuvinte marginale (*parlamentidores* < *parlamentarios* + *mentidores*, *portuñol* < *portugués* + *español*; *analfabestia* < *analfabeto* + *bestia*) [17, p.91-101].

Totodată, cu referire la dificultățile legate de definirea și identificarea așa-numiților formați afixoidali în limbile romanice, I.Dumbrăveanu (2008) susține că ele rezidă, în mare măsură, în eterogenitatea acestora în plan etimologic și diacronico-sincronic. Potrivit autorului, este firesc să presupunem că afixoidele (termen care a început să circule tot mai frecvent în literatura de specialitate prin anii 60 ai secolului trecut, pentru desemnarea acestei categorii de afixe), care apar în rezultatul morfemizării unor cuvinte conceptuale tradiționale, formează o subcategorie care se situează mai aproape de morfemele radicale. Dimpotrivă, afixoidele care provin de la radicali de origine greacă sau latină, precum *anfi-*, *arhi-*, *proto-*, *poli-*, *micro-*, *-cida*, *-gen*, *-scop* ș.a.m.d. sunt concepute, în opinia lui I.Dumbrăveanu, de cele mai multe ori ca afixe tradiționale și, în majoritatea cazurilor, sunt considerate morfeme inseparabile. Prin urmare, nu e deloc întâmplător că în multe gramatici academice ale limbilor romanice astfel de formați figurează în inventarul morfemelor afixale, alături de afixele tradiționale. Or, între afixele veritabile și afixoide, pe de o parte, și între acestea din urmă și morfemele radicale, pe de alta, nu există frontiere rigide, fapt ce a dat naștere celor mai controversate și contradictorii opinii și raționamente în literatura de specialitate cu privire la statutul lingvistic al formațiilor „oidali” [9, p.47]. Autorul consideră că definirea și identificarea acestor formați se reduce, în ultimă instanță, la problema delimitării compunerii și afixării, în primul rând a prefixării.

Diversitatea formațiilor, care figurează în calitate de prim-elemente ale formațiilor noi în limbile romanice contemporane, poate fi divizată, potrivit lui I.Dumbrăveanu, în mai multe categorii și subcategorii. Astfel, în primul rând, trebuie să distingem o categorie de prim-elemente care se întrebuițează în calitate de formați prefixali deja în latină și în greacă, cum ar fi, de exemplu, prefixele *des-*, *dis-*, *a-*, *pre-*, *res-*, etc., care sunt inseparabile atât din punct de vedere structural, cât și funcțional, și fac parte din categoria formațiilor „puri” (autentici). O subcategorie aparte o constituie *prepozițiile*, care funcționează în calitate de prefixe și care se caracterizează printr-un statut liber (autonom) în limbile romanice, ca, de exemplu, cele din limba spaniolă *sobre-*, *entre-*, *en-*, *con-*, *sin-* ș.a. Și, în sfârșit, o categorie aparte și cea mai numeroasă în plan cantitativ o formează afixoidele (prefixoidele și sufixoidele) [9, p.49-50].

În aceeași ordine de idei, menționăm că Grigore Cincilei (1975), un alt nume consacrat în domeniu din țara noastră, care a tratat problema formațiilor „oidali” în limba franceză, divizează afixoidele în șase subcategorii, în funcție de distanțarea lor de radicalii autonomi (liberi). Cu cât mai sus este treapta pe care se situează un afixoid sau altul, cu atât mai aproape acesta este de radicali și, respectiv, formațiile cu acest afixoid – mai aproape de cuvintele compuse. Și dimpotrivă, cu cât mai joasă este treapta pe care o ocupă un afixoid în această ierarhie, cu atât mai aproape acesta este de afixele autentice, și, respectiv, formațiile cu acest afixoid – mai aproape de cuvintele derivate.

Astfel, autorul include:

- ✓ formații de tipul *porte-*, *grande-*, *passe-* – în prima subcategorie;
- ✓ formații de tipul *demi-* – în cea de-a doua;
- ✓ radicalii livrești de origine greco-latină de tipul *argenti-*, *argento-*, *auri-*, *aureo-*, dar și radicalii bipoziționali de tipul *chrom(o)-* și *-chrome*; *derm(o)-*, *dermat(o)-* și *-derme*; *graph(o)-* și *-graphie*, *-graphie* – în ce-a de-a treia;
- ✓ radicalii de origine greco-latină de tipul *-crate*, *prim(o)-*, *-phobe*, *deci-*, dar și așa-numitele radioxide *-culteur*, *-gamie* – în cea de-a patra;
- ✓ radioxidele cu segmentabilitate redusă de tipul *-asthénie*, *-ectomie*, *-ergie/-urgie* – în cea de-a cincea;
- ✓ radicalii livrești de origine greco-latină, care se disting printr-o anumită regularitate și o strictă unipoziționalitate de tipul *bibli(o)-*, *phon(o)-*, *all(o)-*, *vice-*, *iso-*, *macr(o)-*, *ov(o)-* ș.a. – în cea de-a șasea [5, p.101-111].

Revenind la opinia lui E.Coșeriu, pe care vom încerca s-o dezvoltăm, reiterăm că pentru Domnia sa formarea cuvintelor înseamnă, sau ar trebui să însemne, ansamblul de procedee mai mult sau mai puțin regulate, de care dispune o limbă, pentru a forma lexeme secundare („derivate” sau „compuse”) din lexemele deja existente (care pot deveni și ele, la rândul lor, lexeme „secundare”), în timp ce abordările tradiționale și cele moderne legate de formarea cuvintelor nu sunt în măsură să dea un răspuns adecvat acestui fenomen, în sensul în care vorbitorii îl recunosc intuitiv sau își manifestă activitatea lingvistică. Potrivit lui E.Coșeriu, acest lucru se întâmplă, pe de o parte, din cauza faptului că se încearcă să se facă referire într-o manieră simultană sau alternativă atât la *expresie*, cât și la *conținut*, iar pe de altă parte – deoarece se confundă sau cel puțin nu se fac deosebiri constante și coerente între *denumire/designación* (relația existentă între semne și realitatea extralingvistică pe care acestea o denumesc) și *semnificație/significado* (conținutul atribuit de limbă, în exclusivitate, ca sistem de funcții distinctive și opozitive) [6, p.180]. Datorită tendinței de a lua în considerare simultan

expresia și conținutul, observăm că și E.Coșeriu distinge doar două tipuri de bază de formare a cuvintelor: *derivarea și compunerea*.

Tipurile de procedee formative semantice corespund, conform autorului, naturii și condițiilor de „gramaticalizare” pe care acestea le implică. În realitate, prin intermediul celor două criterii care se intersectează: numărul unităților de bază antrenate în procesul formativ (o singură unitate sau două unități) și tipul general al funcției gramaticale pe care o implică produsul (funcție „neactuală” sau „actuală”), potrivit gradului de gramaticalizare, pot fi distinse trei tipuri de bază de formare a cuvintelor: *modificare*, *dezvoltare* sau *compunere*, în primele două producându-se gramaticalizarea unei singure unități de bază, în timp ce în cel de-al treilea – a două unități, legate printr-o singură relație gramaticală [6, p.184].

Astfel, în cazul *modificării*, funcția gramaticală implicită este una „neactuală”, iar categoria verbală a produselor este întotdeauna aceeași ca și cea a bazelor modificate: substantivele rămân substantive, adjectivele – adjective etc.; putând fi vorba de un schimb al genului natural (*rey – reina*) sau de o cuantificare, care poate fi, la rândul ei: augmentativă (*grande > grandote*); diminutivă (*caballo > caballito*); colectivă (*árbol > arboleda*); de negare (*útil > inútil*); de repetare (*venir > revenir*); de cuantificare a verbului (*besar > besuquear*); de parțializare – prin plasarea în fața verbelor a unor prefixe (*ver, prever*).

Dezvoltarea pornește de la lexeme preluate ca sintagme sau părți de propoziție. Funcția gramaticală implicită este una „actuală”, de tipul „subiect”, „predicat”, „complement”, iar produsul aparține întotdeauna unei categorii verbale diferite de cea a bazei: substantiv → adjectiv, substantiv → verb, adjectiv → substantiv (*blanco > blancura*) etc.

La rândul său, *compunerea* poate fi de două tipuri: prolexematică (dacă unul din cele două elemente ale bazei este un prolexem, adică o unitate de natură pronominală) sau lexematică (dacă ambele elemente ale bazei sunt lexeme). Funcția gramaticală care leagă cei doi termeni poate fi atât „neactuală”, cât și „actuală”. În viziunea lui Coșeriu, sunt structuri prolexematice cele constituite după tipul: „pronume substantival generic” (ceva de tipul „alguien” sau „algo”) + *calcular* → *calculador*. În același timp, compunerea lexematică unește într-o relație gramaticală două lexeme (*boca + manga* → *bocamanga*).

Și Almela Pérez este de părere că propunerea lui Coșeriu este, prin natura sa, pur lingvistică și, prin coerența ei, destul de acceptabilă, deși consideră că ar fi bine ca aceasta să fie dezvoltată, în special în ceea ce ține de funcțiile paragramaticale. Autorul adoptă în calitate de reper pentru expunerea sistematică a metodelor de formare a cuvintelor *semnificantul*, pornind de la faptul că reprezintă un element fiabil de referință. Și în acest caz forma și conținutul sunt prezente atât în realitatea vorbirii, cât și în plan teoretic, fiind convergente, nu paralele. Faptul că cadrul general este dirijat de semnificant nu constituie un obstacol pentru ca multe explicații, unele generale, iar altele particulare, să se bazeze pe argumente semantice [1, p.28].

În opinia acestuia, există patru tipuri de procedee generale de formare a cuvintelor: *adițiune*, *modificare*, *sustracțiune* și *combinare*, fiecare dintre ele având subtipurile sale corespunzătoare (treisprezece în total), care se deosebesc după anumite trăsături. În cazul *adițiunii*, baza se completează cu unele elemente noi; în cel al *modificării* – aceasta se schimbă într-un fel sau altul; în cazul *sustracțiunii* – baza pierde unele elemente, iar în cel al *combinării* – se produce o amalgamă ce constă din reducerea sau sumarea elementelor.

Astfel, *adițiunea* include *prefixarea* (*caries > anti-caries*), *sufixarea* (*hambre > hambr-una*), *interfixarea* (*café > cafe-l-ito*, *humo > hum-ar-eda*), *compunerea* (*campo-santo*) și *parasínteza*, numită de asemenea *circumfixare* (*des-alm-ado*). Prin interfixare autorul are în vedere infixele și interfixele. Din cele cinci procese ale adițiunii, primele trei reprezintă tot atâtea categorii de afixare, iar ultimul – suma altor tipuri de adițiune.

Pe de altă parte, *modificarea* cuprinde *conversiunea*, *substituirea*, *suplinirea* și *repetarea*. Remarcăm că cel puțin ultimele trei sunt procedee mai puțin dezvoltate în limba spaniolă. Potrivit lui Almela Pérez, *conversiunea* rezidă în relaționarea cuvintelor formal identice, dar care aparțin diferitelor clase sau subclase de cuvinte (*comprar > compra*). *Substituirea* și *suplinirea* reprezintă, la rândul lor, modificarea calitativă a bazei: parțială în cazul substituirii (*padre > paterno*) și totală în cazul suplinirii (*hermano > fraternal*). În același timp, *repetarea* se reduce la utilizarea repetată a bazei sau a unei părți a acesteia (*bulle > bullebulle*).

Concomitent, *sustracțiunea* este fenomenul opus *adițiunii*. Poate fi eliminată baza, un afix sau oricare alt element. În primul caz este vorba de *regresiune* (*legislador > legislar*), de asemenea, cunoscută și sub denumirea de *sustracțiune propriu-zisă*, formare regresivă, derivare regresivă, compunere regresivă. În al doilea caz este vorba de *abreviere* (*profe > profesor*), care include, la rândul ei, *trunchierea* și *abrevierea*.

Totodată, *combinarea* constă dintr-un amestec al *sustracțiunii* și *adițiunii*. Include *sigla* și *acronimia*. După cum s-a mai remarcat, *sigla* (*ONCE > Organización Nacional de Ciegos de España*) elimină întreg corpul

fonic al tuturor componentelor unui sistem, în afară de inițiale, pe care le sumează ulterior, construind un nou cuvânt, în timp ce *acronimia* (*credivuelo* > *crédito* + *vuelo*), numită de asemenea *încrucșare* sau *intersectare*, elimină o parte din corpul fonic al unui sau ale tuturor componentelor unui sistem, pentru a adăuga ulterior elementele neeliminate și a alcătui cu ele un nou cuvânt [1, p.29-30].

Prin această clasificare Almela Pérez încearcă să schițeze o panoramă care ar integra toate mecanismele de formare a cuvintelor caracteristice limbii spaniole. Nu toate procedeele respective sunt, însă, la fel de productive. Concomitent, unele dintre ele pot fi întâlnite simultan în același cuvânt, ceea ce complică analiza acestuia din punct de vedere morfologico-lexical. În același timp, este necesar de a atrage atenția asupra similitudinii care se face observată între sufixare și unele subtipuri de modificare și sustracțiune: conversia, substituția, suplinirea și regresivitatea. Potrivit autorului, între aceste subtipuri și sufixare există o apropiere conceptuală și denominativă, care de multe ori trezește dubii vizavi de forma la care s-a recurs într-un caz sau altul, dacă aceasta este una de sufixare sau de conversivitate. Almela Pérez recunoaște că apropierea respectivă se poate răsfrânge asupra denumirilor, conceptelor, inclusiv a exemplelor.

- a) În cazul *denumirilor*, fiind necesar de a atrage atenția asupra celorlalte denumiri care se aplică, spre exemplu, vizavi de conversivitate sau regresivitate: sufixare nulă, sufixare zero, derivare regresivă, derivare postverbală, derivare zero...
- b) În ceea ce privește *conceptele*, urmând a se ține cont, spre exemplu, de faptul că sufixarea este și ea o „modificare”, la fel ca și conversivitatea, substituția sau suplinirea, totodată, neputând fi negat faptul că aceasta ar putea implica uneori o „reducere”, după cum se întâmplă și în cazul regresivității.
- c) Cât privește *exemplele*, cazuri precum: *lija* / *lijar*, *pacto* / *pactar*, *almacén* / *almacenar*, *fuga* / *fugar*, *cincel* / *cincelar*, *saludar* / *saludo*, *alternar* / *alterne*, *madre* / *materno*, *oír* / *audible* și multe altele, oferă un suficient câmp de dezbatere pe marginea mecanismelor de formare a cuvintelor care le unesc, pentru că în toate aceste exemple este perceptibilă o „mișcare” sufixală, nefiind contraindicat de a ne referi, în cazul fiecărui exemplu în parte la conversivitate, substituție, suplinire sau regresivitate.

Totuși, după cum am remarcat și la începutul acestei cercetări, în pofida eforturilor pe care le întreprind cei mai consacrați dintre specialiștii în domeniu, până în prezent nu a fost elaborată o abordare unică, general acceptată, care ar permite investigatorilor să analizeze subiectele legate de procedeele de formare a cuvintelor pornind de la aceleași principii teoretice.

În acest sens, înclin să dau dreptate lui Charles Francis Hockett, care afirmă în lucrarea sa *A course in modern linguistics* (1958), că „incertitudinile care mai planează asupra lingvisticii nu pornesc de la metodele de analiză, ci mai curând de la însăși natura limbajului” [2, p.71].

Bibliografie:

1. ALMELA PÉREZ, R. *Procedimientos de formación de palabras en español*. Barcelona: Ediciones Ariel Practicum, 1999. 253 p. ISBN 84-344-2844-X
2. ALMELA PÉREZ, R. *Bases para una morfología continua del español*. Alicante: 2003. Disponibil: http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/6149/1/ELUA_17_05.pdf [Accesat: 24.08.2014]
3. ALMELA PÉREZ, R. *Metamorfología (III): Relaciones interdisciplinarias*. Murcia: 2008. Disponibil: <http://revistas.um.es/ril/article/view/53821/51841> [Accesat: 28.07.2014]
4. AMADOR RODRÍGUEZ, L.A. *La derivación nominal en español: nombres de agente, instrumento, lugar y acción*. Frankfurt am Main: 2009. [Accesat: 30.06.2014] Disponibil: [http://books.google.es/books?id=zSZu-Rsm2EQC&pg=PP1&dq=AMADOR%20RODR%20C3%8DGUEZ%20LUI%20ALEXIS%20\(La%20derivaci%C3%B3n%20nominal%20en%20espa%C3%B1ol%3A%20nombres%20de%20agente%20instrumento%20lugar%20y%20acci%C3%B3n\)&hl=es&pg=PA46#v=onepage&q=AMADOR%20RODR%20C3%8DGUEZ,%20LUI%20ALEXIS%20\(La%20derivaci%C3%B3n%20nominal%20en%20espa%C3%B1ol:%20nombres%20de%20agente,%20instrumento,%20lugar%20y%20acci%C3%B3n\)&f=false](http://books.google.es/books?id=zSZu-Rsm2EQC&pg=PP1&dq=AMADOR%20RODR%20C3%8DGUEZ%20LUI%20ALEXIS%20(La%20derivaci%C3%B3n%20nominal%20en%20espa%C3%B1ol%3A%20nombres%20de%20agente%20instrumento%20lugar%20y%20acci%C3%B3n)&hl=es&pg=PA46#v=onepage&q=AMADOR%20RODR%20C3%8DGUEZ,%20LUI%20ALEXIS%20(La%20derivaci%C3%B3n%20nominal%20en%20espa%C3%B1ol:%20nombres%20de%20agente,%20instrumento,%20lugar%20y%20acci%C3%B3n)&f=false)
5. CINCILEI, G. *Соотношение минимальных значимых единиц языковой структуры*. Chișinău: Știința, 1975. 222 p.
6. COSERIU, E. *Los procedimientos semánticos en la formación de palabras*. Editores: Universidad de Almería, Odisea: Revista de estudios ingleses N° 3, 2003. [Accesat: 29.06.2014] Disponibil: http://www.ual.es/odisea/Odisea03_EugenioCoseriu.pdf
7. DÍAZ HORMIGO, M.T. *Disciplinas lingüísticas y formación de palabras*. Cádiz: 2000. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz. 146 p. ISBN 84-7786-924-3
8. DICCIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA (22-a edición). Real Academia Española. S.L.U. Espasa Libros, 2001. [Accesat în mai multe rânduri] Disponibil: <http://www.rae.es/obras-academicas/diccionarios/diccionario-de-la-lengua-espanola>

9. DUMBRĂVEANU, I. *Studiu de derivatologie romanică și generală*. Chișinău: CEP USM, 2008. 249 p. ISBN 978-9975-70-773-2
10. GONZÁLEZ, M.E. El acortamiento como recurso de formación de palabras en el discurso juvenil. În: *SAPIENS: Revista Universitară de Investigație* (Caracas), 2011, vol.12, no.2 [Accesat: 04.07.2014] Disponibil: <http://www.redalyc.org/pdf/410/41030368004.pdf>
11. LANG, M. *Formación de palabras en español: morfología derivativa productiva en el léxico moderno*, 4ª edición. Madrid: Ediciones Cátedra. Fuenlabrada, 2009. 323 p. ISBN 978-84-376-1145-8
12. MARCOS MARIN, F. *Curso de gramática española*. Madrid: 1980, Editorial Cincel. Disponibil: https://www.academia.edu/2502692/Curso_de_gramatica_espanola [Accesat: 04.07.2014]
13. MENZE, C. Carácter nacional y lengua según Wilhelm von Humboldt. În: *Internacional de estudios vascos*, 2003, vol.48, no.1 [Accesat: 04.07.2014] Disponibil: <http://www.euskomedia.org/PDFAnlt/riev/48/48033049.pdf>
14. PENA SEIJAS, J. *Formación de palabras, gramática y diccionario*. La Coruña: 1996. [Accesat: 29.07.2014] Disponibil: http://ruc.udc.es/bitstream/2183/5382/1/RL_1-7.pdf
15. PENA SEIJAS, J. *Partes de la morfología. Las unidades del análisis morfológico*. (en *Gramática descriptiva de la lengua española* / Coord. por Ignacio Bosque y Violeta Demonte, Vol. 3, (Entre la oración y el discurso. Morfología). Madrid: Editorial Espasa Calpe S.A., 1999, p.4305-4366. ISBN 84-239-7920-2
16. STEHLÍK, P. *Aspectos problemáticos de la prefijación en español*. Ediciones Muni Press, Masarykova Univerzita. Brno: 2011. [Accesat: 07.05.2014] Disponibil: https://www.academia.edu/3054627/Aspectos_problematicos_de_la_prefijacion_en_espanol
17. VARELA ORTEGA, S. *Morfología léxica: la formación de palabras*. Madrid: Editorial Gredos, 2005. 128 p. ISBN: 84-249-2740-0

Prezentat la 29.09.2014